Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
RIMVYDO NORKAUS IŠVADA,
pateikta 2025 m. liepos 3 d.[1]

Byla C-485/24

Locatrans Sarl
prieš
ES

(*Cour de cassation – chambre sociale* (Kasacinio Teismo Socialinių bylų skyrius, Prancūzija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Konvencija dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Romos konvencija) – 6 straipsnis – Darbo sutartis – Šalių pasirinkimas – Taikytinos teisės privalomosios nuostatos nesant pasirinkimo – Siejamieji kriterijai – Darbuotojas, dirbantis keliose valstybėse narėse – Vieta, kur paprastai dirbama – Vietos, kur paprastai dirbama, pakeitimas vykdant sutartį – Vertinimas, grindžiamas visa sutarties galiojimo trukme arba paskutiniu veiklos vykdymo laikotarpiu“

I. Įvadas

1. Šio prašymo priimti prejudicinį sprendimą teisinis pagrindas – Konvencija dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės[2]. Konkrečiau kalbant, *Cour de cassation* (Kasacinis Teismas, Prancūzija) pateiktas klausimas iš esmės susijęs su šios konvencijos 3 ir 6 straipsnių išaiškinimu. 3 straipsnyje įtvirtintas šalių autonomijos renkantis sutartinėms prievolėms taikytiną teisę principas. Pagal šį principą, bendrą valstybėms narėms, sutarčiai taikoma šalių pasirinkta teisė. 6 straipsnyje, kurio išaiškinimas labai svarbus siekiant atsakyti į šį klausimą, įtvirtinta sistema, leidžianti nustatyti darbo sutarčiai taikytiną teisę, jei nepasinaudota galimybe pasirinkti pagal šios konvencijos 3 straipsnį, nukrypstant nuo šios konvencijos 4 straipsnio nuostatų[3].

2. Šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas nagrinėjant transporto bendrovės ir šioje bendrovėje dirbusio vairuotojo ginčą dėl įvairių žalos atlyginimo reikalavimų, nutraukus darbo sutartį jo pareikštų buvusiam darbdaviui.

1 Originalo kalba: prancūzų.

2 1980 m. birželio 19 d. Romoje pateikta pasirašyti Konvencija dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės (OL L 266, 1980, p. 1; toliau – Romos konvencija). Atsižvelgiant į darbo sutarties sudarymo datą, šiai sutarčiai lieka taikoma ši konvencija.

3 Romos konvencijos 4 straipsnyje įtvirtinta bendroji sistema, leidžianti nustatyti sutarčiai taikytiną teisę nesant šalių pasirinkimo.

3. Šiomis teisinėmis ir faktinėmis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimu Teisingumo Teismo prašoma išaiškinti sąvoką „valstybė, kurioje vykdydamas sutartį darbuotojas paprastai dirba“, kaip ji suprantama pagal Romos konvencijos 6 straipsnio 2 dalies a punktą.

4. Konkrečiau kalbant, Teisingumo Teismas turės progą patikslinti argumentus, išplėtotus Sprendime *Koelzsch*[4], atsižvelgdamas į faktines aplinkybes, panašias į susiklosčiusias byloje, kurioje priimtas tas sprendimas, bet keldamas naują klausimą. Šis klausimas susijęs su darbo laikotarpiu, į kurį prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi atsižvelgti, siekdamas nustatyti teisę, kuri būtų taikytina pagal šią nuostatą, jei darbuotojas savo veiklą darbdavio naudai vykdė dviem skirtingais etapais: iš pradžių keliose valstybėse, o vėliau, laikotarpiu prieš darbo santykių pabaigą, – ilgą laiką vienoje valstybėje.

II. Teisinis pagrindas

5. Be Romos konvencijos 1 straipsnio 3 dalies ir 6 straipsnio (dabar – Reglamento (EB) Nr. 593/2008[5] 8 straipsnis), šioje byloje labai svarbus Briuselio konvencijos dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo[6] 5 straipsnio pirmos pastraipos 1 punktas (dabar – Reglamento (EB) Nr. 44/2001[7] 19 straipsnis).

III. Pagrindinė byla, prejudicinis klausimas ir procesas Teisingumo Teisme

6. Pagal 2002 m. spalio 15 d. sudarytą darbo sutartį Betembūre (Liuksemburgas) įsteigta transporto bendrovė *Locatrans Sàrl* įdarbino ES vairuotoju. Šioje darbo sutartyje buvo nustatytas 166 valandų per mėnesį darbo laikas. Joje buvo nurodyta, kad taikytina teisė yra Liuksemburgo teisė, o šalys, su kuriomis daugiausia susijusios vežimo operacijos, yra Vokietija, Beniliukso šalys, Italija, Ispanija, Portugalija ir Austrija.

7. 2014 m. sausio 14 d. raštu *Locatrans* informavo darbuotoją apie savo sprendimą nuo 2014 m. liepos 16 d. sutrumpinti jo savaitės darbo laiką iki 35 valandų, t. y. 151,55 valandų per mėnesį; darbuotojas su šiuo pakeitimu nesutiko.

8. 2014 m. kovo 31 d. *Locatrans* informavo darbuotoją, kad išnagrinėjusi jo darbą per pastaruosius 18 mėnesių nustatė, jog didelę dalį (daugiau kaip 50 %) savo darbo laiko jis dirbo Prancūzijoje ir kad ji privalo jį užregistruoti Prancūzijos socialinio draudimo sistemoje.

4 Žr. 2011 m. kovo 15 d. sprendimą (C-29/10, toliau – Sprendimas *Koelzsch*, EU:C:2011:151, 40, 46, 50 punktai ir rezoliucinė dalis).

5 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma I) (OL L 177, p. 6; klaidų ištaisymas OL L 309, 2009, p. 87; toliau – reglamentas „Roma I“). Šis reglamentas pakeitė Romos konvenciją ir taikomas sutartims, sudarytoms nuo 2009 m. gruodžio 17 d. Kadangi ginčijama sutartis buvo sudaryta 2002 m. spalio 15 d., ši konvencija pagrindinėje byloje taikoma *ratione temporis*.

6 1968 m. rugsėjo 27 d. Briuselio konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo (OL L 299, 1972, p. 32) su pakeitimais, padarytais 1996 m. lapkričio 29 d. Konvencija dėl Austrijos Respublikos, Suomijos Respublikos ir Švedijos Karalystės prisijungimo (OL C 15, 1997, p. 1; toliau – Briuselio konvencija).

7 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (OL L 12, 2001, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 4 t., p. 42; toliau – reglamentas „Briuselis I“). Šis reglamentas pakeitė Briuselio konvenciją. Reglamentas „Briuselis I“ buvo panaikintas ir pakeistas 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (OL L 351, 2012, p. 1; toliau – reglamentas „Briuselis Ia“). Reglamento „Briuselis I“ 19 straipsnis tapo reglamento „Briuselis Ia“ 21 straipsniu.

9. 2014 m. balandžio 17 d. raštu *Locatrans* patvirtino pasiūlymą įdarbinti darbuotoją vienoje Prancūzijos bendrovėje ir jį informavo, kad, jam atsisakius dirbti trumpesnį darbo laiką, jis nuo 2014 m. liepos 16 d. nebebus įmonės darbuotojas.

10. 2015 m. sausio 8 d. darbuotojas, ginčydamas savo darbo sutarties nutraukimą, kreipėsi į *Conseil de prud'hommes de Dijon* (Dižono darbo teismas, Prancūzija) ir pateikė įvairių reikalavimų dėl kompensacijos.

11. 2017 m. balandžio 4 d. sprendimu *Conseil de prud'hommes de Dijon* (Dižono darbo teismas) konstatavo, kad darbuotojo darbo sutarties vykdymui ir nutraukimui taikytina Liuksemburgo teisė, kad jo išėjimas iš darbo buvo aiškus ir nedviprasmiškas, kad nėra pagrindo jį perkvalifikuoti į neteisėtą sutarties nutraukimą, ir atmetė darbuotojo reikalavimus.

12. Darbuotojui pateikus apeliacinį skundą, *cour d'appel de Dijon* (Dižono apeliacinis teismas, Prancūzija) 2019 m. gegužės 2 d. sprendimu panaikino 2017 m. balandžio 4 d. sprendimą. Tas teismas konstatavo, kad pagal aptariamą darbo sutartį šalys pasirinko jų darbo santykiams taikyti Liuksemburgo teisę. Šiomis aplinkybėmis 2014 m. kovo 31 d. rašte *Locatrans* pripažino, kad darbuotojas didžiąją savo darbo laiko dalį dirbo Prancūzijoje, o darbuotojas pateikė to įrodymą. Atsižvelgiant į Romos konvencijos 6 straipsnį, šalims pasirinkus Liuksemburgo teisę darbuotojas negali prarasti apsaugos, kuri jam užtikrinama pagal ginčui taikytinas imperatyvias Prancūzijos teisės nuostatas, kaip antai nuostatas, susijusias su darbo sutarties pakeitimu ir nutraukimu. Taigi tas teismas, perkvalifikavęs darbo sutarties nutraukimą į atleidimą iš darbo ir konstatavęs, kad atleidimas nebuvo pagrįstas realiu ir rimtu pagrindu, nurodė *Locatrans* kaip kompensaciją sumokėti darbuotojui tam tikras sumas.

13. *Locatrans* pateikė kasacinį skundą *Cour de cassation – chambre sociale* (Kasacinio Teismo Socialinių bylų skyrius, Prancūzija), prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui.

14. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės priminė kolizinę normą, nurodytą Romos konvencijos 6 straipsnio 1 ir 2 dalyse. Šiuo klausimu jis pažymi, kad Teisingumo Teismas, be kita ko, Sprendime *Koelzsch*[8] nustatė sąvokos „vieta, kur darbuotojas paprastai dirba“, kaip ji suprantama pagal šią nuostatą, aiškinimo kriterijus tuo atveju, kai darbuotojas dirba daugiau nei vienoje susitariančiojoje valstybėje. Tame sprendime Teisingumo Teismas rėmėsi ir savo jurisprudencija, susijusia su Briuselio konvencijos 5 straipsnio 1 punktu, o tai rodo siekį, kad būtų vienodai aiškinami siejamieji kriterijai jurisdikcijos kolizijos ir teisės normų kolizijos klausimais. Kalbėdamas apie pastarąją nuostatą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat priminė Sprendimo *Weber* svarbą[9].

15. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad, nors Sprendime *Koelzsch* Teisingumo Teismo pateikti paaiškinimai[10] dėl sąvokos „vieta, kur darbuotojas paprastai dirba“ taikant *favor laboris* principą galėtų reikšti, kad taikomas paskutinės vietos, kur darbuotojas paprastai dirba, kriterijus, vis dėlto Sprendime *Weber*[11] Teisingumo Teismas aiškiai reikalauja atsižvelgti į „visą darbo santykių trukmę“, nenurodęs paskutinės vietos, kurioje darbuotojas paprastai dirba, kriterijaus, minimo šio sprendimo 54 punkte.

8 Žr. šio sprendimo 40, 46, 50 punktus ir rezoliucinę dalį.

9 Žr. 2002 m. vasario 27 d. sprendimą (C-37/00, toliau – Sprendimas *Weber*, EU:C:2002:122, 54 ir 58 punktai).

10 Šio sprendimo 40 ir 46 punktai.

11 Šio sprendimo rezoliucinės dalies 2 punktas.

16. Atsižvelgiant į šią jurisprudenciją, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, ar, nustatant taikytiną teisę, kai šalys jos nepasirinko, nagrinėjamu atveju siekiant nustatyti vietą, kurioje atitinkamas asmuo paprastai dirbo, kaip tai suprantama pagal Romos konvencijos 6 straipsnio 2 dalies a punktą, reikia atsižvelgti į visą darbo santykių trukmę, ar į paskutinį darbo laikotarpį. Jo nuomone, nors paskutinės vietos, kur darbuotojas paprastai dirba, kriterijus yra svarbus nustatant jurisdikciją turintį teismą, nes leidžia darbuotojui mažiausiomis išlaidomis pareikšti ieškinį, išlieka abejonė dėl galimybės remtis šiuo kriterijumi siekiant nustatyti taikytiną teisę, kai šalys jos nepasirinko, nes, be kita ko, toks požiūris galėtų lemti tai, kad tai pačiai sutarčiai paeiliui būtų taikomos skirtingos imperatyvios teisės normos, priklausomai nuo pokyčių, susijusių su darbo vieta.

17. Šiomis aplinkybėmis *Cour de cassation – chambre sociale* (Kasacinio Teismo Socialinių bylų skyrius) 2024 m. liepos 10 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo tą pačią dieną, nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„Ar [Romos konvencijos] 3 ir 6 straipsniai turi būti aiškinami taip, kad tuo atveju, kai darbuotojas dirba tą patį darbą darbdaviui keliose susitariančiosiose valstybėse, siekiant nustatyti taikytiną teisę, kai šalys jos nepasirinko, reikia atsižvelgti į visą darbo santykių trukmę, kad būtų nustatyta vieta, kurioje suinteresuotasis asmuo paprastai dirba, o gal reikėtų atsižvelgti į paskutinį darbo laikotarpį, kai darbuotojas, tam tikrą laiką dirbęs vienoje vietoje, vėliau ilgą laiką dirba kitoje vietoje, kuri, remiantis aiškia šalių valia, turi tapti nauja vieta, kurioje paprastai atliekamas darbas?“

18. Rašytines pastabas pateikė pagrindinės bylos šalys, Prancūzijos ir Čekijos vyriausybės bei Europos Komisija. Posėdis nebuvo surengtas.

IV. Dėl prejudicinio klausimo

19. Vieninteliu klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar Romos konvencijos 3 ir 6 straipsniai turi būti aiškinami taip, kad tuo atveju, jei, viena vertus, darbuotojas iš pradžių dirbo tą patį darbą darbdaviui keliose valstybėse, o vėliau, laikotarpiu prieš darbo santykių pabaigą, ilgą laiką dirbo vienoje valstybėje, kuri, remiantis aiškia šalių valia, turi tapti nauja vieta, kurioje paprastai atliekamas darbas, ir, kita vertus, šio darbuotojo skundas susijęs su sutarties nutraukimu, siekiant nustatyti vietą, kurioje šis darbuotojas paprastai dirbo, taigi ir taikytiną teisę, kai šalys jos nepasirinko, reikia atsižvelgti į visą darbo santykių trukmę, o gal į paskutinį darbo laikotarpį.

20. Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, kuris iš šių dviejų kriterijų taikytinas nutraukiant aptariamą darbo sutartį, kai šis nutraukimas susijęs su taikytinos teisės kolizija[12]. Iš tikrųjų iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad pirmojo nurodyto kriterijaus taikymo atveju, atsižvelgiant į *visą darbo santykių trukmę*, ES pateiktų reikalavimų pagrįstumas būtų nagrinėjamas remiantis Liuksemburgo teise, todėl šiuos reikalavimus reikėtų atmesti. O antrojo nurodyto kriterijaus taikymo atveju, jei būtų atsižvelgiama tik į *paskutinį darbo laikotarpį*, būtų taikoma Prancūzijos teisė dėl darbo sutarties pakeitimo ir nutraukimo, kuri būtų palankesnė ES.

[12] Romos konvencijos 1 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad „[š]ios Konvencijos taisyklės taikomos sutartinėms prievolėms esant bet kuriai situacijai, susijusiai su skirtingų valstybių teisės pasirinkimu“.

21. Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad pagrįstai abejotina, ar *paskutinės vietos, kur darbuotojas paprastai dirba*, kriterijus, reikšmingas nustatant jurisdikciją turintį teismą, gali būti taikomas ir siekiant nustatyti darbo sutarčiai taikytiną teisę, kai šalys jos nepasirinko, nes, be kita ko, toks požiūris galėtų lemti tai, kad tai pačiai sutarčiai paeiliui būtų taikomos skirtingos imperatyvios teisės normos, priklausomai nuo pokyčių, susijusių su darbo atlikimo vieta.

22. Pagrindinės bylos šalys ir suinteresuoti asmenys nesutaria dėl Romos konvencijos 6 straipsnio 2 dalies a punkto aiškinimo.

23. *Locatrans* ir Čekijos vyriausybė, remdamosi, be kita ko, Sprendimu *Weber*, teigia, kad tuo atveju, jei darbuotojas dirba tą patį darbą darbdaviui keliose valstybėse, siekiant nustatyti vietą, kur suinteresuotasis asmuo paprastai dirba, taigi ir taikytiną teisę, kai šalys jos nepasirinko, reikia atsižvelgti į visą darbo santykių trukmę. Prancūzijos vyriausybė savo ruožtu mano, kad, siekiant nustatyti glaudesnių ryšių su kita šalimi buvimą, įvertinus visas reikšmingas aplinkybes galima atsižvelgti į paskutinį darbo laikotarpį. ES, priešingai, pirmiausia teigia, kad, nepaisant prejudicinio klausimo formuluotės, darbo santykių metu jis nekeitė darbo vietos[13]. Taigi jo situacija aiškiai skiriasi nuo tos, dėl kurios priimtas sprendimas byloje *Weber*, kai darbuotojas savo pareigas paeiliui vykdė dviejose skirtingose darbo vietose. Bet kuriuo atveju, net jei Sprendimas *Weber* būtų laikomas reikšmingu šiai bylai, reikia atsižvelgti į paskutinį darbo laikotarpį. Komisija savo ruožtu pažymi, kad tokiu atveju kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, kai ginčas susijęs su sutarties nutraukimu ir kai jam išspręsti reikšmingos faktinės aplinkybės susiklosto baigiantis darbo santykiams, reikia atsižvelgti į paskutinį darbo laikotarpį.

24. Atsižvelgdamas į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo abejones ir į pagrindinės bylos šalių bei suinteresuotųjų asmenų išdėstytus argumentus, pirma, pateiksiu keletą bendro pobūdžio pastabų dėl Romos konvencijos tikslo ir bendros sistemos, taip pat dėl jos 6 straipsnyje nustatytos kolizinės normos (A skirsnis). Antra, atsižvelgdamas į reikšmingą jurisprudenciją, išnagrinėsiu sąvoką „valstyb[ė], kurioje vykdydamas sutartį darbuotojas paprastai dirba“, kaip ji suprantama pagal šios konvencijos 6 straipsnio 2 dalies a punktą, kad iš to būtų galima padaryti išvadas šioje byloje (B skirsnis).

[13] Iš tikrųjų ES tvirtina, kad vykdė transporto veiklą keliose vietose, išlaikydamas reikšmingą ryšį su Prancūzija, savo gyvenamosios vietos valstybe, o jo darbdavys tik atsižvelgė į šią faktinę situaciją baigiantis jų darbo santykiams. Šiuo klausimu pakanka priminti, kad, viena vertus, vykstant SESV 267 straipsnyje nurodytai bendradarbiavimo procedūrai, ne Teisingumo Teismas, o nacionalinis teismas turi nustatyti faktines ginčo aplinkybes ir nuspręsti, kokią įtaką jos turi sprendimui, kurį jo prašoma priimti. Kita vertus, laikydamasis Sąjungos teismų ir nacionalinių teismų kompetencijos padalijimo taisyklių Teisingumo Teismas turi atsižvelgti į faktinį ir teisinį nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą suformuluotų prejudicinių klausimų kontekstą (žr., be kita ko, 2018 m. birželio 7 d. Sprendimą *Scotch Whisky Association* (C-44/17, EU:C:2018:415, 24 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija)).

A. Pirminės pastabos dėl Romos konvencijos tikslo ir bendros sistemos ir jos 6 straipsnyje nustatytos kolizinės normos

25. Pirma, primintina, kad, kaip yra nurodęs Teisingumo Teismas [14], iš Romos konvencijos preambulės matyti, kad ji buvo sudaryta siekiant tarptautinės privatinės teisės srityje tęsti teisės vienodinimo darbą, pradėtą priėmus Briuselio konvenciją [15].

26. Iš šios preambulės taip pat matyti, kad šios konvencijos *tikslas* – nustatyti vienodas sutartinėms prievolėms taikytinos teisės taisykles, neatsižvelgiant į tai, kur turi būti priimtas sprendimas. Iš tikrųjų, kaip matyti ir iš pranešimo, susijusio su šia konvencija, ji buvo parengta siekiant pašalinti kliūtis, kylančias dėl sutarčių srityje taikomų skirtingų kolizinių normų [16].

27. Antra, dėl Romos konvencijos 6 straipsnyje nurodytos kolizinės normos *konteksto* reikia atkreipti dėmesį į bendruosius kriterijus, kuriais pagal šią konvenciją reikia remtis siekiant nustatyti taikytiną teisę. Šiuo klausimu šios konvencijos II antraštinėje dalyje nustatytose vienodose taisyklėse įtvirtintas principas, pagal kurį pirmenybė teikiama šalių, kurioms šios konvencijos 3 straipsnyje pripažįstama laisvė pasirinkti taikytiną teisę, valiai. Šalims jos nepasirinkus, Romos konvencijos 4 straipsnyje numatyti siejamieji kriterijai, kuriais remdamasis teismas turi nustatyti šią teisę [17]. Šie kriterijai taikomi visų rūšių sutartims [18].

28. Kaip žinoma, tam tikrų rūšių sutartims nustatytos ir specialios taisyklės. Konkrečiai kalbant, Romos konvencijos 6 straipsnyje nustatyta kolizinė norma, taikoma individualioms darbo sutartims. Šią specialią kolizinę normą (kaip ir įtvirtintą reglamento „Roma I“ 8 straipsnyje) sudaro dvi bendrosios nuostatos (1 dalis ir 2 dalies a punktas), subsidiari nuostata (2 dalies b punktas) ir išimtinė nuostata (2 dalies antras sakinys) [19]. Šios konvencijos rengėjų teigimu, tokia specialia kolizine norma buvo siekiama nustatyti tinkamesnį reglamentavimą tose srityse, kuriose atitinkamų valstybių interesai nėra vienodi, kartu užtikrinant tinkamą apsaugą šaliai, kuri socialiniu ir ekonominiu požiūriu laikoma silpnesne sutartinių santykių šalimi [20].

[14] Žr. 2009 m. spalio 6 d. Sprendimą *ICF* (C-133/08, EU:C:2009:617, 22 ir 23 punktai).

[15] Šiuo klausimu primintina, kad reglamento „Roma I“ 7 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, jog „šio reglamento materialinė taikymo sritis ir nuostatos turėtų *atitikti* [reglamentą „Briuselis I“] ir 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma II)“. Be to, pagal reglamento „Roma II“ 7 konstatuojamąją dalį „šio reglamento dalykinė taikymo sritis ir nuostatos turėtų būti *suderintos* su [reglamento „Briuselis I“] ir su dokumentais, reglamentuojančiais sutartinėms prievolėms taikytinos teisės klausimus“ (pasviruoju šriftu išskirta mano). Taigi matyti poreikis užtikrinti tiek Sąjungos tarptautinės privatinės teisės tekstų koordinavimą, tiek tam tikrų šių tekstų nuostatų taikymo sričių suderinamumą; žr., be kita ko, Gaudemet-Tallon, H. „Fasc. 337: Convention de Rome du 19 juin 1980 et règlement „Rome I“ du 17 juin 2008 – Champ d'application – Clauses générales“, *JurisClasseur Commercial*, 2023, p. 1–39, pirmiausia 81 punktas, ir Szpunar, M., „Droit international privé de l'Union: cohérence des champs d'application et/ou des solutions?“, *Revue critique du Droit International Privé*, Nr. 3, 2018, p. 573–582.

[16] Milano universiteto profesoriaus Mario Giuliano ir Paryžiaus I universiteto profesoriaus Paul Lagarde pranešimas dėl Konvencijos dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės (OL C 282, 1980, p. 1; toliau – M. Giuliano ir P. Lagarde pranešimas).

[17] Šiuo klausimu žr. 2009 m. spalio 6 d. Sprendimą *ICF* (C-133/08, EU:C:2009:617, 24 ir 25 punktai) ir 2023 m. rugsėjo 14 d. Sprendimą *Diamond Resorts Europe ir kt.* (C-632/21, EU:C:2023:671, 67 ir 69 punktai).

[18] Žr. 2009 m. spalio 6 d. Sprendimą *ICF* (C-133/08, EU:C:2009:617, 25 punktas).

[19] Pasak doktrinos autorių, reglamento „Roma I“ 8 straipsnis iš esmės pakartoja Romos konvencijos 6 straipsnį, t. y. galimybę pasirinkti taikytiną teisę, vis dėlto nepažeidžiant apsaugos, kurią užtikrina objektyviai taikytinos teisės nuostatos, o tai paprastai būna vietos, kurioje įprastai atliekamas darbas, valstybės teisė arba, nesant pasirinkimo, samdančiosios įmonės buvimo vietos valstybės teisė, išskyrus galimą išlygos taikymą. Žr., be kita ko, Lagarde, P., ir Tenenbaum, A., „De la convention de Rome au règlement Rome I“, *Revue critique de droit international privé*, 2008, p. 727–780, pirmiausia 18 punktas. Taip pat žr. Palao, Moreno, G., „Article 8“, *Commentary on the Rome I Regulation*, Magnus, U. ir Mankowski, P. (leid.), Verlag Dr. Otto Schmidt, Kelnas, 2017, 22 t., p. 577–599, pirmiausia p. 586, 7 punktas.

[20] Žr. M. Giuliano ir P. Lagarde pranešimą, p. 25.

29. Remiantis šiais bendro pobūdžio argumentais šios konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad, „[n]epaisant 3 straipsnio nuostatų, šalių teisė pasirinkti taikytiną teisę darbo srityje neatima ir neriboja darbuotojo teisės į apsaugą, kurią jam suteikia privalomos teisės normos, jei, nesant pasirinkimo, būtų taikytina teisė pagal šio straipsnio 2 dalį“ [21]. Nesant tokio pasirinkimo, šio 6 straipsnio 2 dalyje nustatyti du siejamieji kriterijai: pagrindinis – „valstybės, kurioje vykdydamas sutartį darbuotojas paprastai dirba, teisė“ (a punktas), kuri, vadinasi, yra objektyviai taikytina teisė, *arba* papildomas – „jei darbuotojas paprastai nedirba darbo nei vienoje [toje pačioje] valstybėje[,] – valstybės, kurioje yra darbdavio verslo vieta, teisė“ (b punktas) [22]. Šio straipsnio 2 dalies paskutiniame sakinyje nurodyta išlyga, pagal kurią šie du siejamieji kriterijai netaikomi, kai „iš aplinkybių visumos galima daryti išvadą, kad sutartis yra labiau susijusi su kita valstybe, ir šiuo atveju sutarčiai taikoma tos valstybės teisė“.

30. Šiomis aplinkybėmis [23], atsižvelgdamas į būtinybę užtikrinti įvairių Sąjungos tarptautinės privatinės teisės nuostatų derinimą, toliau išaiškinsiu sąvoką „valstyb[ė], kurioje vykdydamas sutartį darbuotojas paprastai dirba“, kaip ji suprantama pagal Romos konvencijos 6 straipsnio 2 dalies a punktą.

B. Dėl sąvokos „vastyb[ė], kurioje vykdydamas sutartį darbuotojas paprastai dirba“, kaip ji suprantama pagal Romos konvencijos 6 straipsnio 2 dalies a punktą

1. Dėl reikšmingos jurisprudencijos ir pažodinio, kontekstinio ir teleologinio aiškinimo

31. Romos konvencijos 6 straipsnio 2 dalies a punkte nurodyta, kad, nepaisant 4 straipsnio nuostatų, nesant pasirinkimo pagal 3 straipsnį, darbo sutarčiai taikoma „valstybės, kurioje vykdydamas sutartį darbuotojas paprastai dirba, teisė, net jeigu jis laikinai dirba kitoje valstybėje“.

[21] Primintina, kad pagal Romos konvencijos 6 straipsnį taip ribojama šalių laisvė pasirinkti taikytiną teisę, įtvirtintą šios konvencijos 3 straipsnyje. Kitaip tariant, jei pagal teisę, taikytiną vadovaujantis 2 dalimi, darbuotojams suteikiama didesnė apsauga nei ta, kuri kyla iš šalių pasirinktos teisės, *taikomos ne atitinkamos pasirinktos teisės nuostatos, o šios teisės nuostatos*. Žr. M. Giuliano ir P. Lagarde pranešimą, p. 25. Taigi pasirinktos teisės nuostatos turi būti *derinamos* su objektyviai taikytinos teisės privalomosiomis nuostatomis nesant pasirinkimo, *jeigu jos palankesnės darbuotojui*. Šiuo klausimu žr. Palao, Moreno, G., „Article 8“, *Commentary on the Rome I Regulation*, Magnus, U. ir Mankowski, P. (leid.), *op. cit.*, p. 586, pirmiausia 6 punktas.

[22] Primintina, kad Teisingumo Teismas jau yra nurodęs, jog „teisės aktų leidėjas siekė nustatyti kriterijų, į kuriuos reikia atsižvelgti nustatant darbo sutarčiai taikytiną teisę, hierarchiją“, t. y. Romos konvencijos 6 straipsnio 2 dalies a ir b punktuose nurodytų kriterijų hierarchiją. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas, be kita, ko, pripažino, kad „siekiant nustatyti taikytiną teisę pirmiausia reikia atsižvelgti į pagrindinėje byloje nagrinėjamos darbo sutarties ryšio su vieta, kur darbuotojas paprastai dirba, kriterijų ir kad šio kriterijaus taikymas pašalina galimybę taikyti papildomą vietos, kur yra verslo vieta, kur darbuotojas įdarbintas, kriterijų“ (žr. 2011 m. gruodžio15 d. Sprendimą *Voogsgeerd* (C-384/10, toliau – Sprendimas *Voogsgeerd*, EU:C:2011:842, 32 ir 34 punktus, dėl jūrų transporto žr. šio sprendimo 38 punktą). Tokia hierarchija taip pat taikoma reglamento „Roma I“ 8 straipsnio 2 ir 3 dalims ir, Teisingumo Teismo teigimu, abiem atvejais lemia *platų* valstybės, kurioje darbuotojas paprastai dirba, kriterijaus *aiškinimą*, o darbdavio verslo vietos kriterijų reikėtų taikyti tada, kai teismas negali nustatyti valstybės, kurioje paprastai dirbama (šiuo klausimu taip pat žr. šio sprendimo 33– 35 punktus ir juose nurodytą jurisprudenciją).

[23] Dėl šio teisinio konteksto žr. Sprendimą *Koelzsch* (33–36 punktai).

32. Perskaičius šią nuostatą matyti, kad, norint apibrėžti autonomišką sąvoką „valstybės, kurioje vykdydamas sutartį darbuotojas paprastai dirba, teisė“, pažodinio aiškinimo nepakanka. Būtent Sprendime *Koelzsch*[24] Teisingumo Teismas pirmą kartą sprendė dėl šios sąvokos, kaip ji suprantama pagal Romos konvencijos 6 straipsnio 2 dalies a punktą[25].

a) Dėl Sprendimo „Koelzsch“: sąvokos ribos

1) Tikslas užtikrinti tinkamą darbuotojo apsaugą ir būtinybė plačiai aiškinti siejamąjį kriterijų

33. Sprendime *Koelzsch* Teisingumo Teismas pateikė platų aiškinimą, siekdamas apibrėžti autonomišką sąvoką „valstybės, kurioje vykdydamas sutartį darbuotojas paprastai dirba, teisė“. To siekdamas jis pirmiausia nurodė, kad toks aiškinimas neturi nukrypti nuo Briuselio konvencijos 5 straipsnio 1 punkte nustatytų kriterijų aiškinimo, nes pagal juos apibrėžiamos jurisdikcijos nustatymo analogiškose bylose taisyklės ir vartojamos panašios sąvokos[26]. Remdamasis savo jurisprudencija, kurioje aiškinama ši nuostata[27], Teisingumo Teismas priminė, kad tokiu atveju, kai darbuotojas dirba keliose valstybėse, labai svarbu užtikrinti *darbuotojo*, kaip silpnesnės šalies, *tinkamą apsaugą*[28].

34. Be to, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad darbo sutarčių srityje Briuselio konvencija ir Romos konvencija siekiama tokio paties tikslo – užtikrinti tinkamą darbuotojo apsaugą. Taigi atsižvelgdamas į šį tikslą jis nusprendė, jog Romos konvencijos 6 straipsnis turi būti suprantamas taip, kad juo užtikrinama, jog bus taikoma tos valstybės, kurioje darbuotojas dirba, o ne tos, kurioje yra darbdavio buveinė, teisė[29]. Atsižvelgdamas į abiejų konvencijų tikslų tapatumą Teisingumo Teismas patvirtino, kad jurisprudencija, kurioje aiškinamas Briuselio konvencijos 5 straipsnio 1 punktas, išlieka reikšminga analizuojant Romos konvencijos 6 straipsnio 2 dalies a punktą[30].

35. Galiausiai Teisingumo Teismas nurodė, kad, kai dirbama daugiau nei vienoje valstybėje narėje, valstybės, kurioje paprastai dirbama, kriterijus turi būti *aiškinamas plačiai* ir suprantamas kaip susijęs su vieta, kurioje arba iš kurios darbuotojas *faktiškai* vykdo savo profesinę veiklą, ir, jei nėra verslo centro, – vieta, kurioje jis vykdo didžiąją dalį savo veiklos[31]. Vadinasi, siekiant nustatyti, ar darbuotojas paprastai dirbo vienoje iš atitinkamų valstybių, Romos konvencijos

[24] Primintina, kad byla, kurioje priimtas tas sprendimas, buvo susijusi su tarptautinio vežimo sunkvežimių vairuotojo, nuolat gyvenančio Vokietijoje ir įdarbinto Liuksemburgo bendrovėje, kuri pati buvo Danijos bendrovės patronuojamoji bendrovė, atleidimu iš darbo. Jis buvo apdraustas pagal Liuksemburgo socialinės apsaugos sistemą. Ši patronuojamoji bendrovė užsiėmė gėlių ir kitų augalų vežimu iš Danijos įvairiomis kryptimis, daugiausia į Vokietiją, bet taip pat į kitas Europos valstybes, Liuksemburge registruotais sunkvežimiais, statomais Vokietijoje, kur ši patronuojamoji bendrovė neturėjo nei buveinės, nei biurų. Žr. Sprendimą *Koelzsch* (13–16 punktai).

[25] Primintina, kad Teisingumo Teismas nurodė, jog ši sąvoka turi būti aiškinama autonomiškai, t. y. šios kolizinės normos turinys ir reikšmė turi būti nustatomi remiantis vienodais ir savarankiškais kriterijais, siekiant užtikrinti Romos konvencijos veiksmingumą ja siekiamų tikslų atžvilgiu. Šiuo klausimu žr. Sprendimą *Koelzsch* (32 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[26] Žr. Sprendimą *Koelzsch* (33 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija). Šiuo klausimu žr. šios išvados 25 punktą. O dėl atsižvelgimo į atitinkamas Romos konvencijos nuostatas autonomiškai aiškinant reglamento „Briuselis I“ 19 straipsnio 2 punkte nurodytą sąvoką, kiek tai susiję su oro transportu, žr. 2017 m. rugsėjo 14 d. Sprendimą *Nogueira ir kt.* (C-168/16 ir C-169/16, toliau – Sprendimas *Nogueira ir kt.*, EU:C:2017:688, 55 ir 56 punktai).

[27] Žr. 1997 m. sausio 9 d. Sprendimą *Rutten* (C-383/95, toliau – Sprendimas *Rutten*, EU:C:1997:7, 22 punktas) ir 2003 m. balandžio 10 d. Sprendimas *Pugliese* (C-437/00, EU:C:2003:219, 18 punktas).

[28] Žr. Sprendimą *Koelzsch* (41 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[29] Šiuo klausimu Teisingumo Teismas patikslino, kad būtent pirmojoje valstybėje darbuotojas atlieka savo *ekonominę ir socialinę* funkcijas ir kad verslo bei politinė aplinka veikia darbą. Taigi būtina, kiek įmanoma, užtikrinti pagal šios valstybės teisę nustatytų darbo saugos taisyklių laikymąsi. Žr. Sprendimą *Koelzsch* (42 punktas).

[30] Šiuo klausimu generalinė advokatė V. Trstenjak išvadoje, pateiktoje byloje *Koelzsch* (C-29/10, EU:C:2010:789, 83 punktas), pabrėžė, kad „negalima formuluoti bendro teiginio, jog visos vienodos ar panašios sąvokos turi būti aiškinamos vienodai, priešingai – vienodo aiškinimo klausimą reikia nagrinėti atsižvelgiant į kiekvieną konkretų atvejį“.

[31] Žr. Sprendimą *Koelzsch* (45 punktas).

6 straipsnio 2 dalies a punkte nustatytą siejamąjį kriterijų reikia aiškinti plačiai[32]. Šiuo tikslu Teisingumo Teismas atsižvelgė į darbo pobūdį tarptautinio vežimo sektoriuje ir nurodė, kad reikia atsižvelgti į visas darbuotojo veiklą apibūdinančias aplinkybes[33]. Taigi Teisingumo Teismas nusprendė, kad Romos konvencijos 6 straipsnio 2 dalies a punktas turi būti aiškinamas taip, kad tuo atveju, kai darbuotojas atlieka savo darbą daugiau nei vienoje susitariančiojoje valstybėje, valstybė, kurioje darbuotojas vykdydamas sutartį paprastai dirba, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, yra valstybė, kurioje arba iš kurios, atsižvelgiant į visas tą darbą apibūdinančias aplinkybes, darbuotojas vykdo *pagrindinius įsipareigojimus* darbdaviui[34].

2) Pagrindinė taisyklė ir veiksnių metodas, leidžiantis ją įgyvendinti: kokybinis kriterijus

36. Iš šios jurisprudencijos matyti, kad siekdamas įvertinti, ar darbuotojas paprastai dirbo vienoje iš susitariančiųjų valstybių, ir nustatyti, kurioje iš jų, Teisingumo Teismas Sprendimo *Koelzsch* 50 punkte įtvirtino pagrindinę taisyklę, grindžiamą atsižvelgimu į įvairius faktinius veiksnius. Pagal šią taisyklę „valstybė, kurioje vykdydamas sutartį darbuotojas paprastai dirba“, yra valstybė, *kurioje arba iš kurios*, atsižvelgiant į visas tą darbą apibūdinančias aplinkybes, *darbuotojas* vykdo pagrindinius įsipareigojimus darbdaviui[35].

37. Siekdamas padėti nacionaliniam teismui taikyti šią taisyklę, Teisingumo Teismas, atsižvelgdamas į specifinį darbo santykių transporto sektoriuje pobūdį, nurodė kelis veiksnius, į kuriuos galima atsižvelgti taikant Romos konvencijos 6 straipsnio 2 dalies a punktą. Pirmiausia nacionalinis teismas turi nustatyti, kurioje valstybėje yra vieta, iš kurios darbuotojas vykdo vežimą, gauna nurodymus dėl vežimo vykdymo ir organizuoja savo darbą, ir vieta, kurioje yra darbo priemonės. Taip pat jis turi patikrinti, į kokias vietas daugiausia vykdomas vežimas, kur iškraunamos prekės ir į kokią vietą darbuotojas grįžta baigęs darbą[36].

38. Mano nuomone, šis „veiksnių metodas“ yra svarbus siekiant nustatyti sąvokos „vieta, kurioje arba iš kurios darbuotojas paprastai dirba“, kai ji taikoma konkrečiu atveju, apimtį. Teisingumo Teismas nurodo, kad šis metodas leidžia ne tik geriau atspindėti teisinių santykių realybę, nes reikia atsižvelgti į visas darbuotojo veiklą apibūdinančias aplinkybes, bet ir užkirsti kelią tam, kad ši sąvoka netaptų priemone ir neprisidėtų įgyvendinant įsipareigojimų apėjimo strategijas[37].

39. Be to, pažymėtina, kad, nustatydamas minėtą taisyklę[38], Teisingumo Teismas rėmėsi savo jurisprudencija, susijusia su Briuselio konvencijos 5 straipsnio 1 punktu[39]. Iš tikrųjų reikia nepamiršti, kad bylose, kuriose buvo suformuota ši jurisprudencija, buvo kalbama apie darbuotoją, kuris savo profesinę veiklą vykdė keliose valstybėse, bet vienoje iš šių valstybių, kurioje buvo įkūręs savo gyvenamąją vietą, turėjo biurą, iš kurio organizavo savo darbą darbdavio

[32] Žr. šios išvados 22 išnašą.

[33] Žr. Sprendimą *Koelzsch* (48 punktas). Šiuo klausimu taip pat žr. generalinės advokatės V. Trstenjak išvadą, pateiktą byloje *Koelzsch* (C-29/10, EU:C:2010:789, 93–96 punktai).

[34] Žr. Sprendimą *Koelzsch* (50 punktas).

[35] Pažymėtina, kad atlikdamas vertinimą nacionalinis teismas didžiausią dėmesį turi skirti darbuotojo, o ne darbdavio veiklai (žr. van Calster, G., *European Private International Law*, Bloomsbury, 2016, p. 111).

[36] Žr. Sprendimą *Koelzsch* (49 punktas). Į tokius pačius veiksnius Teisingumo Teismas atsižvelgė konkrečiu vežimo jūrų sektoriuje atveju (žr. Sprendimą *Voogsgeerd* (38 punktas)). Konkrečiu vežimo oro sektoriuje atveju Teisingumo Teismas taip pat nusprendė, kad reikia atsižvelgti į vietą, kurioje laikomi lėktuvai, kuriuose paprastai yra vykdomos darbo užduotys (žr. Sprendimą *Nogueira ir kt.* (64 punktas)).

[37] Žr. Sprendimą *Nogueira ir kt.* (62 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[38] Žr. šios išvados 36 punktą.

[39] Šis straipsnis tapo reglamento „Briuselis I“ 19 straipsnio 2 dalimi, kuri pati tapo reglamento „Briuselis Ia“ 21 straipsnio 1 dalies b punkto i papunkčiu. Primintina, kad priimdamas reglamentą „Briuselis I“ Sąjungos teisės aktų leidėjas į pirmąją nuostatą neįtraukė žodžių junginio „iš kurios“, tačiau šis buvo įtrauktas į antrąją nuostatą, priimant reglamentą „Briuselis Ia“.

naudai ir į kurį grįždavo po kiekvieno išvažiavimo į užsienį. Taigi Teisingumo Teismas nusprendė, kad, siekiant konkrečiai nustatyti vietą, kur darbuotojas „paprastai dirba“, reikia nustatyti vietą, iš kurios darbuotojas vykdo pagrindinius įsipareigojimus darbdaviui, arba vietą, kurioje yra faktinis jo profesinės veiklos centras [40].

40. Be to, primintina, kad žodžių junginys „iš kurios“ į reglamento „Roma I“ 8 straipsnio 2 dalį buvo įtrauktas [41] reglamentu pakeičiant Romos konvenciją [42]. Taigi vartodamas šią naują formuluotę Sąjungos teisės aktų leidėjas į šį reglamentą įtraukė Teisingumo Teismo jurisprudenciją, susijusią su Briuselio konvencijos 5 straipsnio 1 punktu [43].

41. Šiomis aplinkybėmis pažymėtina, kad Teisingumo Teismas savo jurisprudencijoje, susijusioje su Briuselio konvencijos 5 straipsnio 1 punktu, susidūrė ir su kita situacija, kai, darbo sutartį vykdant kelių valstybių teritorijoje, iš daugelio atitinkamų vietų nebuvo galima nustatyti jokios vietos, laikytinos ta, kurioje arba iš kurios darbuotojas vykdo savo profesinę veiklą. Tai situacija, susiklosčiusi byloje, kurioje priimtas Sprendimas *Weber*.

b) Dėl Sprendimo „Weber“: laiko kriterijus

42. Byloje, kurioje priimtas Sprendimas *Weber*, pirmiausia kilo klausimas, ar, siekiant nustatyti, ar darbuotojas „paprastai“ dirba susitariančiojoje valstybėje, reikia atsižvelgti į „visą“ darbo santykių „trukmę“, ar tik į paskutinį jų laikotarpį [44].

43. Pirma, Teisingumo Teismas nagrinėjamą bylą atskyrė nuo bylų, kuriose buvo priimti sprendimai *Mulox IBC* ir *Rutten*, nes jose, kitaip nei toje byloje, darbuotojas vienoje iš susitariančiųjų valstybių turėjo biurą, kuris buvo faktinis jo profesinės veiklos centras ir iš kurio jis vykdė pagrindinius įsipareigojimus darbdaviui [45]. Atsižvelgdamas į šiuos skirtumus Teisingumo Teismas nusprendė, kad šiuose sprendimuose įtvirtinta jurisprudencija negali būti *visa* pritaikyta toje byloje [46]. Vis dėlto Teisingumo Teismas pažymėjo, kad ši jurisprudencija *išlieka reikšminga* tiek, kiek ji reiškia, kad darbo sutarties, vykdomos kelių susitariančiųjų valstybių teritorijoje, atveju Briuselio konvencijos 5 straipsnio 1 punktas turi būti aiškinamas kaip nurodantis vietą, *kurioje arba iš kurios*, atsižvelgiant į visas konkretaus atvejo aplinkybes, darbuotojas faktiškai vykdo *pagrindinius įsipareigojimus* darbdaviui [47].

[40] Dėl darbuotojų, vykdančių komercinio atstovavimo veiklą keliose valstybėse, žr. 1993 m. liepos 13 d. Sprendimą *Mulox IBC* (C-125/92, toliau – Sprendimas *Mulox IBC*, EU:C:1993:306, 25 ir 26 punktai) ir Sprendimą *Rutten* (25 ir 27 punktai). Primintina, kad būtent pirmajame iš šių sprendimų Teisingumo Teismas pirmą kartą nusprendė dėl atvejo, kai darbuotojas dirbo keliose susitariančiosiose valstybėse.

[41] Reglamento „Roma I“ 8 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad „tiek, kiek šalys nepasirinko individualiai darbo sutarčiai taikytinos teisės, sutarčiai taikoma teisė valstybės, kurioje, o jei ši sąlyga netenkinama – *iš kurios* darbuotojas vykdydamas sutartį įprastai atlieka darbą, teisė“. Išskirta mano.

[42] Kaip pažymi doktrinos autoriai, šiuo patikslinimu siekiama geriau apsaugoti darbuotojus, kurių darbo atlikimas susijęs su įvairiomis kelionėmis, kaip yra tarptautinio, oro ar jūrų transporto sektorių darbuotojų atveju, nes šie darbuotojai dažnai būna susiję su fiksuota darbo vieta. Šiuo klausimu žr. Francq, S., „Le règlement Rome I sur la loi applicable aux obligations contractuelles. De quelques changements…“, *Journal du droit international (Clunet)*, 2009, 36 t., Nr. 1, p. 41–69. Generalinės advokatės V. Trstenjak nuomone, šis dalinis pakeitimas svarbus tuo, kad jis pirmiausia reiškia, jog ši nuostata turi būti aiškinama plačiai (žr. jos išvadą, pateiktą byloje *Koelzsch* (C-29/10, EU:C:2010:789, 77 punktas).

[43] Šiuo klausimu žr. šios išvados 40 išnašą.

[44] Šio sprendimo 26 punktas. Primintina, kad toje byloje kalbama apie darbuotoją, virėją, kurį darbdavys paeiliui skirdavo dirbti jūrų įrenginiuose, esančiuose Nyderlandų kontinentiniame šelfe, o vėliau – Danijos teritoriniuose vandenyse.

[45] Žr. šios išvados 39 punktą. Iš tikrųjų H. Weber nė vienoje iš susitariančiųjų valstybių neturėjo biuro, kuris būtų „faktinis jo profesinės veiklos centras ir iš kurio jis būtų vykdęs pagrindinius įsipareigojimus darbdaviui“ (žr. Sprendimą *Weber* (48 punktas)).

[46] Žr. Sprendimą *Weber* (49 punktas).

[47] Žr. Sprendimą *Weber* (49 punktas ir rezoliucinės dalies 2 punktas).

44. Antra, atsižvelgdamas į šias skirtingas aplinkybes Teisingumo Teismas patikslino, kad kriterijus, kurį reikia taikyti siekiant nustatyti vietą, kurioje paprastai dirbama, iš esmės yra vieta, kurioje darbuotojas *didžiąją savo darbo laiko dalį dirba savo darbdaviui*[48]. Taigi Teisingumo Teismas nusprendė, kad *nesant kitų kriterijų* šia vieta laikytina ta, kurioje darbuotojas dirbo didžiąją savo darbo laiko dalį[49].

45. Primintina, kad, Teisingumo Teismo teigimu, šis *laiko kriterijus*, grindžiamas atitinkama darbo laiko trukme įvairiose atitinkamose susitariančiosiose valstybėse, logiškai reiškia, kad siekiant nustatyti vietą, kurioje darbuotojas atliko didžiausią savo darbo dalį ir su kuria tokiu atveju yra labiausiai susiję jo sutartiniai santykiai su darbdaviu, reikia atsižvelgti į *visą* darbuotojo *veiklos laikotarpį*[50]. Taigi Teisingumo Teismas nusprendė, kad tuo atveju, kai pagal darbo sutartį darbuotojas keliose susitariančiosiose valstybėse atlieka tą pačią veiklą darbdavio naudai, siekiant nustatyti vietą, kurioje atitinkamas asmuo paprastai dirba, *iš esmės* reikia atsižvelgti į *visą* darbo santykių *trukmę*[51].

46. Šiuo klausimu norėčiau pabrėžti, kad Teisingumo Teismas vis dėlto nustatė tai, kas iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti kaip laiko kriterijaus taisyklės, pagal kurią įprasta darbo vieta yra ta, kurioje darbuotojas praleidžia didžiąją savo darbo laiko dalį, išimtis. Vis dėlto manau, kad tai ne išimtis, o veikiau tai, kad Teisingumo Teismas šį laiko kriterijų taiko *konkrečiu atveju*. Jis yra nurodęs, kad į *paskutinį darbo laikotarpį* turėtų būti atsižvelgiama, kai darbuotojas, tam tikrą laikotarpį dirbęs atitinkamoje vietoje, vėliau ilgai vykdo veiklą kitoje vietoje, jei, remiantis aiškia šalių valia, ji turi tapti nauja vieta, kurioje paprastai dirbama[52]. Taigi, nesant faktinio darbuotojo profesinės veiklos centro, šiame sprendime Teisingumo Teismo nustatytas laiko kriterijus grindžiamas pagrindine taisykle, kuri gali būti netaikoma tik tuo atveju, jei, atsižvelgiant į faktines konkrečios bylos aplinkybes, atitinkamo ginčo dalykas yra glaudžiau susijęs su kita darbo vieta[53]. Prie šio laiko kriterijaus, kuris itin svarbus nagrinėjant prejudicinį klausimą, dar grįšiu[54].

47. Apibendrindamas šią analizės dalį, norėčiau priminti, kad, pirma, siekdamas nustatyti pagrindinę taisyklę, jog valstybė, kurioje vykdydamas sutartį darbuotojas paprastai dirba, yra valstybė, kurioje arba iš kurios, atsižvelgiant į visas tą darbą apibūdinančias aplinkybes, darbuotojas vykdo pagrindinius įsipareigojimus darbdaviui, Teisingumo Teismas Sprendimo *Koelzsch* 50 punkte rėmėsi savo jurisprudencija, įtvirtinta sprendimuose *Mulox IBC*[55] ir *Rutten*[56]. Kaip minėta, ši taisyklė vėliau buvo patvirtinta Sprendimo *Weber* 49 ir 50 punktuose[57]. Tai reiškia, kad vertinimą nacionaliniai teismai *turi pradėti* taikydami šią taisyklę visais atvejais, kai, kaip šioje byloje, darbo sutartis vykdoma kelių susitariančiųjų valstybių teritorijoje.

[48] Žr. Sprendimą *Weber* (50 punktas). Šiuo klausimu Teisingumo Teismas nusprendė, kad tokiu atveju, kai darbuotojas per visą atitinkamo darbo laikotarpį nepertraukiamai vykdo tą pačią profesinę veiklą savo darbdavio naudai, *kokybinis kriterijus*, grindžiamas skirtingose susitariančiųjų valstybių vietose atliekamo darbo pobūdžiu ir svarba, neturi reikšmės (žr. Sprendimą *Weber* (51 punktas).

[49] Žr. Sprendimą *Weber* (58 punktas ir rezoliucinės dalies 2 punktas). Primintina, kad laiko kriterijus jau buvo nurodytas ankstesnėje jurisprudencijoje, siejant su kokybiniu kriterijumi, pagal kurį atsižvelgiama į biuro, iš kurio darbuotojas organizuoja savo profesinę veiklą, buvimą (šiuo klausimu žr. Sprendimą *Rutten* (27 punktas)).

[50] Žr. Sprendimą *Weber* (52 punktas).

[51] Žr. Sprendimą *Weber* (58 punktas ir rezoliucinės dalies 2 punktas).

[52] Žr. Sprendimą *Weber* (54 punktas).

[53] Žr. Sprendimą *Weber* (53 ir 58 punktai ir rezoliucinės dalies 2 punktas). Dėl šio sprendimo 53 punkto pabrėžtina, kad Teisingumo Teismo vartojamo žodžių junginio „glaudžiau susijęs su kita darbo vieta“ nereikėtų painioti su išlyga, nustatyta Romos konvencijos 6 straipsnio 2 dalies paskutiniame sakinyje. Primintina, kad šiame sprendime Teisingumo Teismas aiškino Briuselio konvencijos 5 straipsnio 1 punktą, kuriame tokia išlyga nenustatyta.

[54] Šiuo klausimu žr. šios išvados 48 ir 50–57 punktus.

[55] Šio sprendimo 24–26 punktai.

[56] Šio sprendimo 23 ir 27 punktai. Žr. šios išvados 43 punktą.

[57] Žr. šios išvados 43 punktą.

48. Antra, kaip minėta, tam, kad būtų galima nustatyti valstybę, laikytiną „vieta, kurioje arba iš kurios“ darbuotojas vykdo pagrindinius įsipareigojimus darbdaviui, Teisingumo Teismas nurodė kokybinį kriterijų [58] ir laiko kriterijų [59], kuriais nacionaliniai teismai [60] turi remtis. Vis dėlto, nors, Teisingumo Teismo teigimu, pagal laiko kriterijų iš esmės reikia atsižvelgti į visą darbuotojo veiklos darbdaviui laikotarpį, Teisingumo Teismas nurodė, kad šis kriterijus taikytinas konkrečiu atveju, kai *atitinkamo ginčo dalykas* yra „glaudžiau susijęs su kita darbo vieta“ [61]. Tokiu atveju nacionalinis teismas, atlikdamas vertinimą, turėtų atsižvelgti į paskutinį darbo laikotarpį [62], o ne į visą veiklos laikotarpį [63].

49. Taigi nagrinėjant šią bylą reikia atsižvelgti į šią jurisprudenciją.

2. Dėl iš jurisprudencijos analizės darytinų išvadų, taikytinų šiai bylai

50. Šiame analizės etape pažymėtina, kad iš pagrindinės bylos šalių ir suinteresuotųjų asmenų pateiktų argumentų matyti, jog prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimas, atrodo, patenka į dviejų *a priori* skirtingų jurisprudencijos krypčių sankirtą. Vis dėlto remiantis tuo, kas išdėstyta, šie du požiūriai, nepaisant jų akivaizdaus skirtumo, yra tos pačios jurisprudencijos krypties, kurioje Teisingumo Teismas nustatė pagrindinę taisyklę, taikomą vadovaujantis kokybiniu ir laiko kriterijais. Šiuo klausimu primintina, kad nacionaliniai teismai turi remtis kokybiniu kriterijumi, kuris yra pagrindinis. Vis dėlto, nesant kokybinių veiksnių arba kai jie nėra pakankamai tikslūs, reikšmingas tampa laiko kriterijus. Be to, šie du kriterijai gali būti taikomi kartu ir vienas kitą papildyti [64]. Bet kuriuo atveju nacionaliniai teismai turi atsižvelgti į artumo principą ir darbuotojų apsaugą.

51. Be to, pažymėtina, jog, kadangi darbo santykiai yra tęstinio pobūdžio, juos apibūdinančios aplinkybės, kaip antai darbo atlikimas, jo atlikimo vieta ar užmokestis, gali keistis. Pirmiausia tarpvalstybinio darbo atveju valstybė, kurioje darbuotojas „paprastai dirba“, taip pat gali keistis dėl besikeičiančių objektyvių aplinkybių [65]. Kitaip tariant, taikytina teisė, nesant šalių pasirinkimo, gali pasikeisti dėl paties darbo santykių tęstinio pobūdžio. Vis dėlto atsižvelgiant į tai, kad vienas iš Romos konvencijos tikslų – didinti pasitikėjimą sutarties šalių santykių stabilumu, taikytinos teisės pasikeitimą dėl pasikeitusių faktinių aplinkybių taip pat turi aiškiai lemti šalių valia. Šis pasikeitimas neturi turėti jokių pasekmių iki jo atsiradusiems teisiniams santykiams, todėl *rationae temporis* ginčui ir toliau taikoma šių aplinkybių atsiradimo metu taikyta teisė (*tempus regit actum*).

[58] Šis kriterijus, grindžiamas įvairiose susitariančiųjų valstybių vietose atliekamo darbo pobūdžiu ir svarba, taikomas tuo atveju, kai galima nustatyti faktinį darbuotojo veiklos centrą. Šiuo klausimu žr. Sprendimą *Koelzsch* (48–50 punktai).

[59] Šis kriterijus, grindžiamas atitinkama darbo laiko trukme kiekvienoje susitariančiojoje valstybėje, taikomas tuo atveju, kai darbuotojas per visą atitinkamą laikotarpį vykdė tą pačią veiklą darbdavio naudai. Šiuo klausimu žr. Sprendimą *Weber* (51 ir 52 punktai).

[60] Žr. šios išvados 37 ir 44 punktus.

[61] Ši formuluotė, kurios nereikėtų painioti su išlyga, nustatyta Romos konvencijos 6 straipsnio 2 dalies paskutiniame sakinyje (žr. šios išvados 53 išnašą), gali būti kildinama iš Sprendimo *Mulox IBC* 25 punkto, kuriame nurodyta, kad „nacionalinis teismas galėtų atsižvelgti į tai, kad tuo metu, kai susiklostė jo nagrinėjamos bylos aplinkybės, darbuotojas dirbo tik šios susitariančiosios valstybės teritorijoje“.

[62] Šiuo klausimu žr. Sprendimą *Weber* (53 ir 54 punktai).

[63] Tokiomis aplinkybėmis, mano nuomone, svarbu pažymėti, kad, jei ginčo dalykas susijęs su darbo santykių pradžia, pavyzdžiui, kai kalbama apie žalos, darbuotojo patirtos dėl įvykių sutartinių santykių pradžioje, atlyginimą, nacionalinis teismas, siekdamas nustatyti vietą, kur paprastai dirbama, turėtų atsižvelgti būtent į šį laikotarpį.

[64] Taip būtų, pavyzdžiui, tuo atveju, jei didžiąją dalį pareigų darbuotojas 12 mėn. atliktų vienoje valstybėje, o vėliau 10 mėn. – kitoje valstybėje.

[65] *A contrario*, dėl reglamento „Roma I“ 6 straipsnio 1 dalies b punkto žr. mano išvadą, pateiktą byloje *Liechtensteinische Landesbank (Österreich)* (C-279/24, EU:C:2025:380, 53 punktas).

52. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, esminis kylantis klausimas –koks nagrinėjamu atveju kriterijus tinkamas *in concreto* nustatyti ginčo dalyko atsiradimo laikui, siekiant nustatyti vietą, kurioje darbuotojas paprastai dirbo, taigi ir teisę, taikytiną nesant šalių pasirinkimo.

53. Nagrinėjamu atveju iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad *Locatrans* informavo darbuotoją, jog išnagrinėjus jo darbą per pastaruosius 18 mėnesių buvo nustatyta, kad didelę savo darbo laiko dalį jis dirbo Prancūzijoje, todėl turi būti užregistruotas Prancūzijos socialinio draudimo sistemoje. Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad darbuotojas per šį laikotarpį prieš darbo santykių pabaigą *ilgai* dirbo tik Prancūzijoje. Taigi, mano nuomone, galima teigti, kad *tokiam darbuotojo situacijos pasikeitimui*, lemiančiam tai, kad *ilgai dirbama* vienoje susitariančiojoje valstybėje (tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas), taikytinas laiko kriterijus, Teisingumo Teismo suformuluotas Sprendimo *Weber* 53 ir 54 punktuose. Tai reiškia, jog, priešingai, nei teigia *Locatrans*, kadangi reikšmingos faktinės aplinkybės susiklosto sutarties galiojimo pabaigoje, šiuo atveju nebūtų svarbu atsižvelgti į visą darbuotojo veiklos laikotarpį.

54. Šiuo klausimu pritariu Komisijos nuomonei, kad tokiu atveju, koks nagrinėjamas pagrindinėje byloje, kai darbuotojo skundas susijęs su *sutarties nutraukimu* ir kai šiam skundui išnagrinėti reikšmingos faktinės aplinkybės susiklosto sutarties galiojimo pabaigoje, reikia atsižvelgti į paskutinį darbo laikotarpį[66], ir taip yra dėl toliau nurodytų priežasčių.

55. Pirma, mano nuomone, svarbu pabrėžti, kad taikydami reikšmingiausią kriterijų (ar kokybinį, ar laiko kriterijų), kad nustatytų vietą, kurioje darbuotojas paprastai dirba, nacionaliniai teismai turi atsižvelgti į Romos konvencijos 6 straipsniu siekiamą tikslą – užtikrinti tinkamą darbuotojo apsaugą. Taigi būtina, kiek įmanoma, užtikrinti pagal valstybės, kurioje darbuotojas vykdo savo profesinę veiklą, teisę nustatytų darbo saugos taisyklių laikymąsi[67]. Vis dėlto, kaip teisingai pažymi Komisija, šį tikslą galima visiškai pasiekti tik tuo atveju, jeigu iš dalies ar visai pasikeitus valstybei, kurioje paprastai dirbama, pasikeičia ir taikytina teisė[68].

56. Antra, toks aiškinimas, mano nuomone, atitinka Romos konvencijos tikslą – stiprinti teisinį saugumą, didinant pasitikėjimą sutarties šalių santykių stabilumu[69]. Manau, reikėtų ne vietos, kurioje paprastai dirbama, kriterijų bendrai sieti su paskutine vieta, kur buvo atliekamas darbas, o veikiau, atsižvelgiant į tai, kad darbuotojo skundas susijęs su sutarties nutraukimu, vadovaujantis veiksnių metodu taikyti laiko kriterijų, susijusį su „paskutiniu laikotarpiu“. Vadinasi, tinkamai taikant šį kriterijų šalys neturėtų atsidurti nenuspėjamoje padėtyje. Primintina, kad momentas, nuo kurio ta paskutinė vieta gali būti laikoma vieta, kur paprastai dirbama, reglamentuojamas Sprendime *Weber* nustatytų sąlygų[70].

[66] Šį laiko kriterijų būtų galima derinti su kokybiniu kriterijumi, susijusiu su tuo, kad tuo pačiu laikotarpiu darbuotojas savo darbdavio buvo apdraustas pagal Prancūzijos socialinio draudimo sistemą. Žr. šios išvados 48 išnašą.

[67] Žr. Sprendimą *Koelzsch* (42 punktas) ir šios išvados 29 išnašą.

[68] Kaip teisingai pažymėjo Komisija, šis tikslas nebūtų pasiektas, jei pagrindinėje byloje aptariamas darbuotojas negalėtų naudotis Prancūzijos teisės aktų suteikiama apsauga nutraukiant sutartį taip pat, kaip ir kitas darbuotojas, kuris būtų įdarbintas tik pusantrų metų iki sutarties nutraukimo ir per tą patį pusantrų metų laikotarpį daugiau nei pusę savo darbo atliktų Prancūzijoje.

[69] Žr. 2009 m. spalio 6 d. Sprendimą *ICF* (C-133/08, EU:C:2009:617, 23 ir 44 punktai).

[70] Teisingumo Teismas nustatė tris sąlygas: tam tikroje vietoje vykdomos *veiklos trukmė*, šios veiklos *vykdymas ilgą laiką kitoje vietoje* ir *aiški šalių valia*, kad ši vieta turi tapti nauja vieta, kurioje paprastai dirbama (žr. Sprendimą *Weber* (54 punktas ir rezoliucinės dalies 2 punktas)).

57. Trečia, toks aiškinimas leidžia užtikrinti Briuselio konvencijos 5 straipsnio ir Romos konvencijos 6 straipsnio (*forum* ir *ius*) suderinamumą[71]. Nagrinėti ginčus, kylančius iš darbo sutarčių, jurisdikciją iš esmės turi vietos, kurioje (arba iš kurios) darbuotojas paprastai dirba (arba tam tikrais atvejais paskutinės vietos, kurioje jis paprastai dirbo), teismas[72]. Tas teismas kartu taiko savo valstybės teisės (*lex loci laboris*) imperatyvias normas[73]. Šiuo klausimu pažymėtina, jog tai, kad šis laiko kriterijaus, susijusio su „paskutiniu laikotarpiu“, taikymas nustatomas atsižvelgiant į ginčo dalyką, reikšmingų faktinių aplinkybių susiklostymą laiko atžvilgiu ir aiškią šalių valią, leidžia reguliuoti situaciją, kai vienu metu taikomos kelių teisės sistemų nuostatos.

V. Išvada

58. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Cour de Cassation – chambre sociale* (Kasacinio Teismo Socialinių bylų skyrius, Prancūzija) pateiktą prejudicinį klausimą:

1980 m. birželio 19 d. Romoje pateiktos pasirašyti Konvencijos dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės 6 straipsnio 2 dalies a punktas turi būti aiškinamas taip, kad tuo atveju, jei, viena vertus, darbuotojas iš pradžių dirbo tą patį darbą darbdavio naudai keliose valstybėse, o vėliau, laikotarpiu prieš darbo santykių pabaigą, ilgą laiką dirbo vienoje valstybėje, kuri, remiantis aiškia šalių valia, turėjo tapti nauja vieta, kurioje paprastai dirbama, ir, kita vertus, šio darbuotojo skundas susijęs su sutarties nutraukimu, siekiant nustatyti vietą, kurioje šis darbuotojas paprastai dirbo, taigi ir taikytiną teisę, kai šalys jos nepasirinko, reikia atsižvelgti į paskutinį darbo laikotarpį.

[71] Žr. šios išvados 28 punktą ir 15 išnašą.

[72] Šis sąsajos kriterijus nustatytas reglamento „Briuselis I“ 19 straipsnio 2 dalies a punkte, tapusiame reglamento „Briuselis Ia“ 21 straipsnio 1 dalies b punkto i papunkčiu. Nors šiuo kriterijumi ne visada remiamasi ir taikytinai teisei nustatyti (*tempus regit actum*), *forum* ir *ius* gali sutapti, kai ginčo dalykas atsiranda darbo santykių pabaigoje. Kadangi reglamentas „Briuselis I“ įsigaliojo 2002 m. kovo 1 d., t. y. praėjus dviem dienoms po Sprendimo *Weber* priėmimo (54 punktas), šiuo kriterijumi pagal šią jurisprudenciją būtų galima vadovautis siekiant nustatyti jurisdikciją turintį teismą tuo atveju, jei ginčo dalykas būtų susijęs su sutarties nutraukimu ir būtų aiški šalių valia, kad ši „paskutinė vieta“ turi būti stabili ir ilgalaikė.

[73] Žr. generalinės advokatės V. Trstenjak išvadą, pateiktą byloje *Koelzsch* (C-29/10, EU:C:2010:789, 81 punktas).